

AUREL PENTELESCU IONUȚ-CONSTANTIN PETCU

**Episcopul
Dr. PARTENIE CIOPRON
(1896-1980)**

editgraph
Buzău, 2021

Prof. Univ. Dr. Valentin CIORBEA

O LUCRARE MONUMENTALĂ

În vara anului 2021, Editura Editgraph din Buzău (director: Florin Comăniță) a tipărit în condiții deosebite masivul volum, de circa 700 pagini, *Episcopul Dr. Partenie Ciopron. O viață închinată Bisericii și Armatei Române (1896-1980)*, semnat de prof. univ. dr. Aurel Pentelescu și dr. Ionuț-Constantin Petcu, colaboratori permanenți ai revistei anuale „Misiunea”, încă de la prima ei apariție, în anul 2014. Am găsit nimerit să solicit celor doi autori să răspundă în scris la minimum șase întrebări pe această temă. Le mulțumesc sincer pentru promptitudinea cu care au alcătuit răspunsurile. Volumul întrunește condițiile necesare pentru a fi premiat în anul 2023 de Academia Oamenilor de Știință din România. Este o lucrare monumentală, consacrată unui important ierarh al Bisericii Ortodoxe Române în prima parte a secolului al XX-lea,

fiind printre puținele lucrări de acest gen în istoriografia română de până acum.

1. Stimate domnule comandor aviator în retragere prof. univ. dr. Aurel Pentelescu, anul trecut, proiectul la care ați lucrat vreme de 25 ani împreună cu dr. Ionuț-Constantin Petcu, dedicat vieții și activității Episcopului Dr. Partenie Ciopron, a văzut lumina tiparului. De ce Partenie Ciopron și de ce ați publicat volumul în 2021?

Aurel Pentelescu:

- Înainte de a dezvolta răspunsul solicitat, adresez cele mai respectuoase mulțumiri domnului comandor de marină în retragere profesor universitar doctor în istorie Valentin Ciorbea, fondatorul și directorul Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu”, pentru onoarea de a ne solicita să răspundem la câteva întrebări despre lucrarea consacrată Episcopului Dr. Partenie Ciopron. Travațiul prestat timp de 25 ani pentru alcătuirea acestei lucrări, cu destul de multe întreruperi pe parcurs, a fost imens. Am dat slavă Bunului Dumnezeu că ne-a învrednicit să încheiem această lucrare la 125 de ani de la nașterea Episcopului Dr. Partenie Ciopron, în 30 septembrie 2021, și să facem pomenirea vrednicului ierarh în Biserică la această dată.

De ce Partenie Ciopron? Mai în glumă, mai în serios, s-ar putea scrie o altă carte pe această temă. Pe scurt, câteva repere. Experiența și eficiența dobândită de Serviciul religios al Armatei Române, condus de Protopopul Constantin Nazarie (1865-1926), în anii Războiului pentru Întregirea Națională (1916-1919) a impus crearea unei structuri similare permanente în Armata Română. Ca urmare, în anul 1921 a fost constituită prin lege organică (Legea din 9 august 1921) Episcopia Armatei Române, care a funcționat neîntrerupt până în august 1948, când a fost desființată de regimul comunist ateu (Legea din 4 august 1948). Această Episcopie a avut în fruntea ei trei ierarhi: Episcopul Justinian Teculescu (1865-1932; episcop militar: 1922-1924); Episcopul Dr. Ioan Stroia (1865-1937; episcop militar: 1925-1937); Episcopul Dr. Partenie Ciopron (1896-1980; episcop militar: 1937-1948).

În context, se impune precizarea că episcopatul militar românesc din anii 1921-1948 a fost nu numai necesar, dar și eficient, extrem de benefic pentru Armata Română, atât în timp de pace, cât mai ales în timp de război. Spre exemplu, în anii 1940-1945, sub Episcopul Dr. Partenie Ciopron, preoții militari activi (circa 100 preoți) și cei mobilizați prin planurile de mobilizare au săvârșit un autentic **apostolat eroic**,

unic în Biserica Ortodoxă Română, din păcate foarte puțin cunoscut și care ar necesita să fie înscris în șirul evenimentelor omagiale organizate de Sfântul Sinod. În acest răstimp, 1940-1945, tragic și dramatic pentru Neamul Românesc, Episcopia Armatei Române a făcut dovada, ca episcopie, ce înseamnă să aibă în fruntea sa un arhiereu vrednic, precum Episcopul Dr. Partenie Ciopron, în dubla sa calitate: păstor de suflete și comandant militar autentic.

Ionuț-Constantin Petcu:

- Renașterea asistenței religioase în Armata Română, dar fără o episcopie proprie, a fost o mare realizare, în anul 1996, pe baza Protocolului încheiat între Patriarhia Română (patriarh: PF Teoctist Arăpașu) și Ministerul Apărării Naționale (ministru: Gheorghe Tinca), în anul 1995. La data de 10 aprilie 1996, prima promoție de preoți militari (24 preoți) au fost repartizați la unitățile militare de pe cuprinsul țării. Din punct de vedere canonic funcționează sub îndrumarea episcopului locului, iar din punct de vedere militar sunt în structura de comandă a unităților militare respective, formulă operațională considerată la început ca fiind provizorie, statornicită apoi ca fiind definitivă. Mai este de notat că prima promoție din preoți militari după evenimentele din Decembrie 1989, poartă oficial denumirea de „Episcop General de Brigadă Dr. Partenie Ciopron”.

Aurel Pentelescu:

- Este lesne de sesizat că anul 2021 a fost marcat cu trei evenimente importante în domeniul asistenței religioase în Armata României, astfel: 125 ani de la nașterea Episcopului Dr. Partenie Ciopron, al treilea ierarh al Episcopiei Armatei Române și ultimul; 100 de ani de la înființarea prin lege organică a Episcopiei Armatei Române la 9 august 1921; 25 de ani de la renașterea asistenței religioase în Armata României cu prima promoție de preoți militari, în 10 aprilie 1996.

2. Un asemenea proiect științific, indubitabil v-a pus în față numeroase provocări. Vorbiți-ne despre parcursul cercetării și structurării materialului documentar.

Aurel Pentelescu:

- Am considerat tot timpul scrierea monografiei istorice consacrată Episcopului Dr. Partenie Ciopron **un proiect istoriografic asumat**. Scopul fundamental a fost să se arate, pe temeiul unei cercetări istoriografice de amploare, cum s-au petrecut faptele și evenimentele solicitate de un astfel de proiect. Pot spune, fără exagerare și fără emfază, că s-a plecat practic de la zero. În istoriografie nu a existat o cercetare pe această temă, circulau – și din păcate mai circulă și astăzi – diferite legende și fabulații din necunoaștere exactă,

pe bază de documente, a situației. În scrierea monografiei istorice consacrată Episcopului Dr. Partenie Ciopron am evitat total să intrăm în polemică cu acele legende și fabulații, am scris totul pe baza celor trei stâlpi ai istoriografiei: arhive, biblioteci, teren. În concret, un travaliu imens pe durata mai multor ani calendaristici, surmontat prin tenacitatea autorilor și dorința de a readuce la viață un personaj extraordinar, Episcopul Dr. Partenie Ciopron, pentru care orice efort trebuia făcut.

Începuturile cercetării pe această temă, încă din 1995, au fost prestate de „Revista de Istorie Militară” (R.I.M.), condusă de istoricii Dr. Ilie Manole și Gheorghe Vartic, iar printre colaboratorii permanenți au fost istoricii Dumitru Stavarache și Aurel Pentelescu. Sărbătorirea Centenarului nașterii Episcopului Dr. Partenie Ciopron la Mănăstirea Văratec și Cercul Militar din Roman, sub egida „R.I.M.”, slujba de pomenire din biserică și de la mormântul ierarhului fiind săvârșită de Mitropolitul Bartolomeu Anania, atunci Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, a declanșat ideea scrierii unei monografii istorice despre Episcopul Dr. Partenie Ciopron, în trei volume, precizându-se și responsabilitățile: *Biografia* – Aurel Pentelescu; *Documente* – Ilie Manole; *Mărturii* – Dumitru Stavarache. Proiectul declanșat a fost dat peste cap de evenimente curente, pensionarea autorilor etc. În *Nota asupra ediției* din monografia existentă sunt etalate avatarurile prin care a trecut elaborarea acesteia, nu mai stăruim aici, acum.

În context, se impune precizarea: doar cercetarea în arhive este aceea care arată adevărul. De-a lungul anilor, fie singur, fie împreună cu Ionuț-Constantin Petcu, am reușit (în exclusivitate pe cheltuială proprie, ca și întregul proiect, inclusiv tipărirea) să accesăm arhive și biblioteci, precum și să ne deplasăm pe teren: Arhivele Militare Române, Arhivele Naționale Istorice Centrale, Arhiva Sfântului Sinod, Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, Arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Arhiva Arhiepiscopiei Romanului și Bacăului, Biblioteca Academiei Române ș.a. Deplasări pe teren la: Păltiniș, Târgoviște, Alba Iulia, Slatina, Văratec etc.

Greutățile întâmpinate au fost, în mod inerent multe, de la cele de accesare a unor arhive, la mijloace de transport pe teren, chiar și neajunsuri financiare. Dar dorința de a încheia în timp util lucrarea ne-a mobilizat permanent, având fiecare și alte obligații de rezolvat. Un astfel de proiect ar fi trebuit asumat fie de Biserică, fie de Armată. După timide încercări pe această linie, autorii au renunțat, trecând totul pe seama proprie, în baza ideii inițiale: **proiect istoriografic asumat**, la Centenar (1896-1996).

Un alt gen de greutate/provocări a fost și cel al surselor de cercetat. Activitatea Arhidiaconului Partenie Ciopron, student la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cernăuți, s-a efectuat doar pe baza materialelor editate (*Regulamentul Facultății* etc.), întrucât, în timpul la dispoziție, nu am depistat arhiva acestei facultăți, se pare distrusă pentru anii 1929-1933. Rigoarea cu care a fost alcătuit *Regulamentul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cernăuți* (fiecare student știa de la început întregul program de învățământ pe patru ani de studii) a permis reconstituirea acceptabilă a activității din cei patru ani de studenție la Cernăuți ai Arhidiaconului Partenie Ciopron.

Un alt exemplu de provocare a fost lipsa completă a celor 13 acte de studii ale numitului Ștefan (Partenie) Ciopron, situație surmontată relativ acceptabil prin coroborarea surselor, scopul propus fiind rezolvat, chiar dacă nu cum am vrut.

3. Revista „Misiunea” a publicat o parte din studiile și articolele dedicate de către dumneavoastră și domnul Ionuț-Constantin Petcu Episcopului Dr. Partenie Ciopron. Cum apreciați deschiderea redacției revistei „Misiunea” față de valorificarea cercetărilor dumneavoastră și ale colaboratorului?

Aurel Pentelescu:

- Ceea ce face anual revista „Misiunea” este demn de laudă. O asemenea revistă trebuie să fie. Că poate spori în viitor prin lărgirea dezbatelor (nu numai subiecte cu caracter istoric), asta se va vedea, după necesități și posibilități. Din punctul meu de vedere, constituirea Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu”, cu sediul la Mănăstirea Dintr-un Lemn – Vâlcea, pus sub oblăduirea Academiei Oamenilor de Știință din România și Arhiepiscopia Râmnicului, cu, din 2014, revista proprie „Misiunea”, reprezintă o mare realizare științifică, dar și socială, aș zice națională. Fără îndoială, meritul fondator și conducător al acestui Centru aparține profesorului Valentin Ciorbea, care a fost și rămâne un împătimit al cercetării istoriografice, cu mari realizări în domeniu.

Mi s-a făcut onoarea, de la început, să fiu cooptat în Consiliul științific al Centrului și al revistei „Misiunea”, și tot de la început, în revistă, împreună cu Ionuț-Constantin Petcu, am publicat, număr de număr, mai multe texte pe teme de istorie bisericească, îndeosebi privitoare la Episcopul Dr. Partenie Ciopron (1896-1980), dar și la alți reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române (Protopopul Constantin Nazarie, Protopopul Ioan Dăncilă). Mulțumesc redacției revistei „Misiunea” atât din partea mea, cât și a colegului Ionuț-Constantin Petcu, pentru deschiderea

manifestată față de rezultatul cercetărilor noastre, cu precădere cele privitoare la Episcopul Dr. Partenie Ciopron. Aceeași deschidere s-a manifestat și față de ceilalți autori, ceea ce reprezintă un gest de laudă pentru redacția revistei.

Ionuț-Constantin Petcu:

- În revista „Misiunea”, au fost publicate, de către profesorul Aurel Pentelescu și subsemnatul, cinci articole consacrate Episcopului Dr. Partenie Ciopron, din care unul *Memoriu de activitate (1937)*, document inedit. Niciunul din cele patru articole nu au fost translate tip *copy and paste* în monografia istorică de față, ele se regăsesc integral în volumul *În vâltoarea anilor. Studii și comunicări*, tipărit în 2019. S-a folosit tema din articolele respective în funcție de spațiul tipografic avut la dispoziție în carte. Meritul revistei „Misiunea” constă în generozitatea cu care a tipărit respectivele texte în premieră. Alese mulțumiri. Consider că revista „Misiunea” ar spori considerabil în eficiență dacă în paginile ei ar fi cooptați și preoții militari din activitate.

Aurel Pentelescu:

- Observația colegului Ionuț-Constantin Petcu este cât se poate de pertinentă. Metaforic vorbind, revista „Misiunea” este plămânul prin care respiră și viețuiește Centrul de Cercetare, mai ales în condițiile în care, din cauza pandemiei, nu ne-am mai putut întruni, ca la început, în sesiunea științifică anuală. Prezența preoților militari activi din Armata României (peste 80 de preoți) este un imperativ din activitatea de viitor a Centrului de Cercetare. **Ei nu sunt preoți de caritate**, cum se încearcă acreditarea acestei sintagme, ceea ce înseamnă de fapt o grosolană insultă. Sunt preoți ca oricare alți preoți, este drept, fără parohie, pentru că parohia lor este cazarma. Fără nicio exagerare, **ei sunt soldați în tranșee**. Cine cercetează documentele din arhive din anii războiului 1940-1945, ajunge direct, fără prea multe comentarii, la această concluzie. La urma urmelor, scrierea și tipărirea monografiei istorice consacrată Episcopului Dr. Partenie Ciopron a fost menită să arate, pe baza documentelor și a faptelor istorice din timpul războiului 1940-1945, cum a funcționat episcopatul militar românesc sub un vrednic ierarh al Bisericii Ortodoxe Române, chestiune practic necunoscută nici de clerici, nici de mireni, pentru că nu se predă la catedră. Personal am ținut să precizez acest aspect. În credința mea de mirean creștin ortodox, **preotul este și rămâne preot oriunde s-ar afla**, nu îl clasificăm depreciativ după locul de muncă.

4. Stimate domnule dr. Ionuț-Constantin Petcu, ați trudit împreună cu domnul profesor Aurel Pentelescu la monografia Episcopului Dr. Ciopron. Ce a însemnat pentru dumneavoastră acest proiect?

Ionuț-Constantin Petcu:

- Întâlnirea și colaborarea cu profesorul Aurel Pentelescu a fost benefică pentru amândoi. Nu o spun eu pentru prima dată, a spus-o nu o dată domnul profesor. Deși ne despart 50 de ani de viață, colaborarea dintre noi doi a fost de la egal la egal. Profesorul a dirijat relația astfel încât să nu mă simt în inferioritate, lucrând cot la cot împreună, atât la cercetare cât și la text redactat, fără să teoretizăm în vreun fel această relație, profesorului Aurel Pentelescu displăcându-i sintagmele Ucenic – Profesor sau Discipol – Mentor, pe care le consideră neadecvate relației noastre. Am învățat de la profesorul Aurel Pentelescu multe aspecte privitoare la cum se concepe și se realizează o carte, acribia redactării ș.a., chestiuni care nu se predau de la catedră, se învață aproape artizanal.

În concepția profesorului Aurel Pentelescu, eu nu am fost și nu sunt ucenic/discipolul domniei sale, întrucât eu am drumul meu, calea mea proprie de urmat. Dacă împrejurările vor solicita să-i continui proiectele istoriografice, o voi face din respect pentru domnia sa și cercetarea istoriografică prestată împreună ani de zile.

Aurel Pentelescu:

- Subscriu. Așa trebuie gândit și acționat.

5. Monografia are trei părți bine conturate: Viața Episcopului Dr. Partenie Ciopron; Din scrierile Episcopului Dr. Partenie Ciopron; Din mărturiile contemporanilor despre Episcopul Dr. Partenie Ciopron. De ce ați decis o astfel de structură pentru a-l prezenta posterității pe vrednicul ierarh?

Aurel Pentelescu:

- Iată o întrebare cheie, pentru care vă mulțumesc respectuos, domnule profesor Valentin Ciorbea, întrucât vizează intimitatea procesului de creație. Răspunsul pe scurt este: numai o astfel de structură a unei monografii pune în valoare personalitatea respectivă, după regula banală – o masă stă în echilibru pe trei picioare! Am practicat acest procedeu – și s-a dovedit benefic – la alte două monografii anterioare: *Destinul unui zburător. Căpitanul aviator Mircea T. Bădulescu (1917-1967)*, tipărită în 2002 și în 2017 (Ediția Centenar, 1917-2017); *Mitropolitul Pimen Georgescu. Viața și înfăptuirile sale (1853-1934)*, tipărită în 2003 și premiată de Academia Română în 2005, scrisă în colaborare cu Gavriil Preda, colegul istoric.

Cele trei părți ale monografiei sunt complementare, formează, în concepția autorilor, un tot organic: niciuna din părți nu poate lipsi. Iar cât privește prima parte, *Viața și măreția unui vrednic ierarh* a fost structurată, la rândul ei în zece capitole, cronologic, pe etape distincte de viață și activitate. De fapt, această parte

este monografia propriu-zisă, totalizând peste 300 de pagini de carte din aproximativ 700 pagini, care includ și circa 80 pagini ilustrații alb-negru și color.

Pentru partea a doua a monografiei, *Din scrierile Episcopului Dr. Partenie Ciopron*, s-au selectat doar zece texte, rămânând în afara selecției teza de doctorat, *Arhieria Domnului Iisus Hristos după rânduiala lui Melchisedec, preconizată în Epistola către evrei*, elaborată sub îndrumarea renumitului preot profesor universitar doctor Vasile Gheorghiu (1872-1959), membru de onoare al Academiei Române, *Pastoralele* de Sfintele Paști și de Crăciun din anii episcopatului militar, doar anii 1937-1944, și a episcopatului la Roman, 1962-1977, alte texte, inclusiv prefete la cărțile de rugăciuni pentru ostași, cât și numeroase ordine circulare din anii 1937-1948. Am găsit nimerit să optăm pentru tipărirea integrală a tezei de licență de la Cernăuți în anul 1933, *Despre castitate*, peste 60 pagini de carte, date fiind prospețimea și actualitatea multor idei cuprinse în această teză de licență, unică în felul ei, atunci.

Partea a treia a monografiei, *Din mărturiile contemporanilor*, include nume ilustre ale Bisericii Ortodoxe Române, precum Patriarhul Teoctist Arăpașu, Mitropoliții Antonie Plămădeală și Bartolomeu Anania, Episcopul Gherasim Cucoșel ș.a., în total 18 texte selectate.

Sperăm că în viitor să tipărim un volum de *Documente* semnate de Episcopul Dr. Partenie Ciopron, precum și lucrarea *Episcopul Dr. Partenie Ciopron în dosarele Securității*, cu documente zguduitoare, îndeosebi din anii reclusiunii monastice la Suceava, 1950-1961.

6. Din lucrarea publicată împreună cu domnul Aurel Pentelescu, în 2016, Episcopii Armatei Române. Biografii. Documente (1921-1948), la Editura Militară, cititorii mai puțin avizați au aflat că armata a avut trei ierarhi militari: Justinian Teculescu (1922-1924), Dr. Ioan Stroia (1925-1937) și Dr. Partenie Ciopron (1937-1948). Fiecare a avut rolul său. Putem să îl considerăm pe Dr. Partenie Ciopron cel mai important episcop al armatei?

Ionuț-Constantin Petcu:

- Da, putem să îl considerăm pe Episcopul Dr. Partenie Ciopron ca fiind cel mai important ierarh al

Armatei Române. Numai că această clasificare nu folosește, dacă nu este explicată pe deplin. Fiecare dintre cei trei episcopi ai Armatei Române, în perioada cât au fost în funcțiune, adică în timpul istoric respectiv, au contribuit pe măsura posibilităților la afirmarea episcopatului militar românesc, dovedind necesitatea, importanța și eficiența acestuia. Au pus în evidență comunitatea preoților militari activi, asimilați ofițerilor, necesitatea permanentă ca aceștia să aibă un episcop al lor, membru al Sfântului Sinod. Cele două legi privitoare la clerul militar, cea din august 1921 și cea din martie 1937, atestă pregnant acest dublu aspect: prezența episcopului ca păstor, după regula *unde este episcopul, este și biserica*; prezența episcopului cu gradul de general în calitatea de comandant al preoțimii militare – inspector al clerului militar.

Episcopul Dr. Partenie Ciopron, în anii 1937-1948, a aplicat cu rigoare cerințele episcopatului militar, dovedind ceea ce se știa de demult, că măreția și demnitatea unui om sunt faptele sale. Or faptele duhovnicești și administrative au fost uimitoare, mai ales în anii 1940-1945, poate cei mai grei, de război, din istoria României, cu granițele sfâșiate în 1940. A condus clerul militar românesc, cei aproape o sută de preoți militari activi și cam tot atâția mobilizați, cu pricepere și râvnă impresionantă.

Am pus toate aceste aspecte în carte, în monografia istorică ce am reușit să o finalizăm și să o tipărim la 125 ani de la naștere, comemorată cu toată grija duhovnicească în biserică și nu altundeva, în data de 30 septembrie 2021.

BISHOP DR. PARTENE CIOPRON (1896-1980). A LIFE DEDICATED TO THE ROMANIAN CHURCH AND ARMY, EDITGRAPH, BUZĂU, 2021

Abstract: The article represents an interview, with six important questions for the authors of an important contribution to the history of the relation between the Romanian Church and Army, through the works of Bishop Partene Ciopron.

Keywords: Arsene Ciopron, Army, Church, interwar, Romanian Army Bishopry.
